

**Samen werken
aan diergezondheid,
in het belang van
dier, dierhouder
en samenleving**

Keurmerk Zoönosen

Vergroot bewustwording dierhouder

10e Nationale Symposium Zoönosen, RIVM Bilthoven

1 december 2016

Carlijn ter Bogt-Kappert

Even voorstellen..

- **In 2012 afgestudeerd Wageningen Universiteit (WUR) opleiding Animal science (dierwetenschappen)**
 - Specialisatie 1. Animal Health Management (epidemiologie)
 - Specialisatie 2. Agricultural Business Economics
- **Vanaf 2013 werkzaam bij Gezondheidsdienst voor Dieren (GD)**
 - Medewerker binnendienst en onderzoek
 - Sector kleine herkauwers, paard en gezelschapsdieren
 - Projectleider onderzoeksprojecten
 - Interne logistiek processen binnen de afdeling
 - Productverantwoordelijke diverse producten, o.a. Keurmerk Zoönosen
- **Zelf in het bezit van diverse dieren**

Keurmerk zoönosen

De Gezondheidsdienst voor Dieren

Zoönosen*-verantwoord bedrijf

Dit bedrijf voldoet aan de eisen van het GD Keurmerk Zoönosen.

*Zoönosen zijn ziekten die overdraagbaar zijn van dieren op mensen.

Vergroot bewustwording dierhouder!

Mens – dier contact

Hoe ontstaan en waarom relevant?

Situatie huidige samenleving

- mens – diercontact groot en neemt toe

→ Kinderboerderijen (vSKBN)

- 25-30 miljoen bezoekers per jaar Bron: vSKBN 2012-2014

→ Maneges (FNRS)

→ Verbrede landbouw in opkomst

- Zorgboerderijen (Federatie Landbouw en Zorg)

- Enorme groei van 300 (2000) naar 1100 (2009) Bron: Federatie landbouw en zorg 2014

- Educatieboerderijen

- Agrarische kinderdagopvang (VAK)

- Boerderijcampings (SVR / farmcamps)

- Risico's op zoönosen

→ Tot 2009: Geen 'controle', geen check

Veelal YOPI's!

Multifunctionele landbouw (MFL)

De omzet in de multifunctionele landbouw is tussen 2007 en 2013 met ruim 60% toegenomen tot 491 miljoen euro.

Totaaloverzicht omzetschatting voor 2007-2013^{a)}

Sectoren	Aantal bedrijven				Totale omzet in mln euro			
	2007	2009	2011	2013	2007	2009	2011	2013
Zorglandbouw	756	870	1.050	1.100	45	63	80	95
Agrarische kinderopvang	20	64	209	219	4	14	20	26
Boerderijverkoop	2.850	3.000	3.300	2.720 ^{b)}	89	128	147	142 ^{b)}
Natuurbeheer ^{c)}	15.300	14.500	12.500	12.500	71	70	72	75
Recreatie	2.432	2.240	2.884	2.777	92	121	156	151
Educatie	500	500	800	800	1,5	1,7	2,2	2
TOTAAL					303	398	477	491

a) Het totaal aantal multifunctionele bedrijven is niet de som van de aantallen per sector. Meerdere bedrijven hebben activiteiten in 2 of meer sectoren.

b) Definitie aangescherpt voor 2013. Verkoop via winkels van anderen, waaronder webwinkels van anderen, wordt niet meer meegenomen.

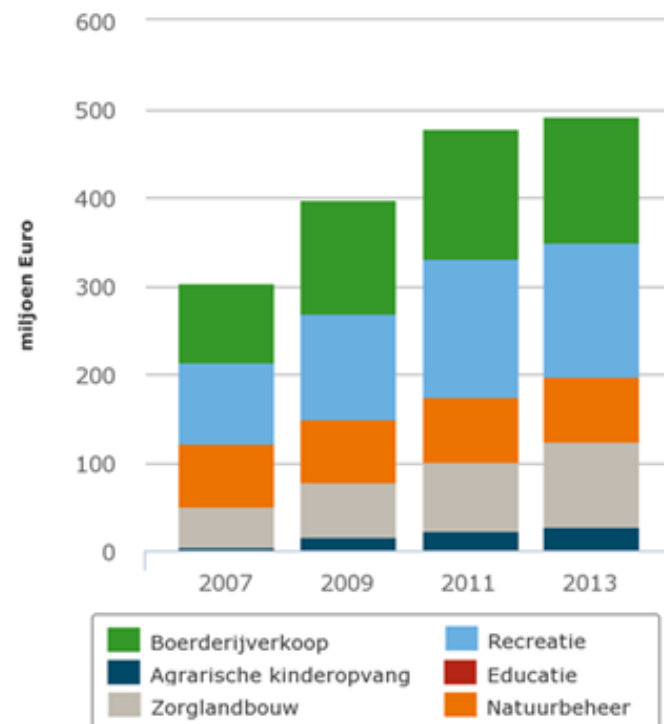
c) Ontvangsten voor ganzen beperkt tot enkel de beheerpakketten.

Bron: Meulen, van der, H.A.B. et al. Kijk op multifunctionele landbouw.

Omzet en impact 2007-2013.

Publicatie LEI 14-088, LEI Wageningen UR. edepot.wur.nl/317952

Omzet uit verbrede landbouw

Ontwikkelingen keurmerk

Introductie 2009 (1)

- Vanaf 2007 bezig met ontwikkeling
 - Bedrijven met publieksfunctie
 - Geconfronteerd met vraag welk risico zij vormen i.v.m. zoönosen
- 2009 introductie Keurmerk Zoönosen
- Keurmerk Zoönosen
 - Jaarlijks checklist invullen (door eigen dierenarts)
 - Score >60%? (door GD)
 - Toekennen keurmerk
- Waarom Keurmerk Zoönosen?
 - Bewustwording risico's
 - Verkleinen risico's
 - Gebaar naar bezoekers, medewerkers, zelf
 - Toenemende overheidsbemoeienis
 - Beter imago sector
 - Kan helpen bij aansprakelijkheidsinstelling

Ontwikkelingen keurmerk 2009 - 2014

- Toenemende vraag vanuit de markt
- Jaarlijks evaluatie checklist
- Veel ambassadeurs, o.a.
 - LTO
 - NVWA
 - GGD
 - vSKBN → opgenomen in eigen keurmerk
 - FLZ → verplichting voor leden
 - SVR → aanbeveling aan leden door grondlegger Wim van den Berg
 - STIGAS → arbodienstverlener agrarische sector opgenomen in arbo catalogus

→ 1000 deelnemers in 2014

"Vroeger was diergezondheid echt iets van de boer en de dierenarts. Maar er is veel veranderd. Er zijn meer vragen over diergezondheid van de burger. Het is daarom als veehouder goed om bewust met gezondheid van mens en dier bezig te zijn. Zeker als er veel bezoekers op het bedrijf komen, dan moet je daarvoor ook maatregelen nemen. Het Keurmerk Zoönosen kan daarbij prima helpen."

Toon van Hoof, LTO Nederland bestuurder Diergezondheid

Nieuws

'Veel aanvragen' voor Keurmerk Zoönosen

30 september 2014

Het Keurmerk Zoönosen staat in de belangstelling bij dier- en veehouders die publiek ontvangen, zo blijkt uit de 'vele aanvragen'. Het keurmerk kan wel gebruiksvriendelijker. Daar wordt aan gewerkt.

Wim van den Berg: "Ik vind het Keurmerk Zoönosen een goed kwaliteitsproduct. Zoönosen vind ik moeilijk uit te spreken, maar waar het over gaat is erg belangrijk. Er komen hier veel mensen over de vloer. Dan moet alles netjes en schoon zijn."

Ontwikkelingen keurmerk

Vanaf 2015

- Checklist aangepast en uitgebreid
- Checklist is als volgt ingedeeld
 - Algemeen onderdeel
 - Per diersoort: aanwezig ja / nee
- Vraag vanuit de markt
 - Aanmeldingen van 'andere soortige' bedrijven
 - Bedrijven met één diersoort
 - Bedrijven die geen publieksfunctie hebben
 - willen goed imago uitstralen naar de samenleving
 - Opgenomen in Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij (BZV)
 - Een veehouder moet een voldoende BZV-score hebben op het moment dat hij zijn bedrijf wil uitbreiden.

Huidige checklist - voorpagina

Samen werken aan diergezondheid

GD Keurmerk Zoönosen Checklist

Algemene gegevens

Deel A van de vragenlijst is voor elk bedrijf van toepassing. Hieronder wordt, afhankelijk van de aanwezige diersoorten op uw bedrijf, aangegeven welk deel van de checklist u nog meer dient in te vullen.

	Ja? Extra in te vullen gedeelte:	Aantal dieren < 1 jaar:	Aantal dieren ≥ 1 jaar:
Schapen	Deel B		
Geiten	Deel B		
Runderen	Deel C		
Paarden / ezels	Deel D		
Varkens	Deel E		
Pluimvee	Deel F		

Overige diersoorten waaronder honden, katten, knaagdieren en konijnen vallen onder het algemene deel A van de vragenlijst.

Publieksfunctie?

JA (meerdere antwoorden mogelijk)

Kinderboerderij

Zorg

Activiteiten/educatie

Overnachtingsmogelijkheid

Manege

Kinderopvang

Anders: _____

NEE (meerdere antwoorden mogelijk)

Keurmerk i.v.m. maatschappelijke betrokkenheid

Keurmerk i.v.m. imago sector

Keurmerk i.v.m. subsidie

Keurmerk i.v.m. uitbreiding bedrijf (btjv. BZV)

Keurmerk i.v.m. _____

Contactpersoon: _____

E-mail : _____

Telefoon : _____

<Sticker>
Met UBN, naam, adres, postcode, woonplaats

Zoönosen-**verantwoord** bedrijf

is het resultaat van de samenwerking van de sector en de overheid.

	Ja? Extra in te vullen gedeelte:	Aantal dieren < 1 jaar:	Aantal dieren ≥ 1 jaar:
Schapen	Deel B		
Geiten	Deel B		
Runderen	Deel C		
Paarden / ezels	Deel D		
Varkens	Deel E		
Pluimvee	Deel F		

Overige diersoorten waaronder honden, katten, knaagdieren en konijnen vallen onder het algemene deel A van de vragenlijst.

Huidige checklist - algemeen

Deel A: Algemeen (verplicht voor alle deelnemers)

	Ja	Nee
Algemene hygiëne		
A.01 De stallen/hokken en het erf worden frequent schoongemaakt.		
A.02 De voor publiek toegankelijke paden worden dagelijks schoongemaakt.		
A.03 De dieren hebben een schone vacht/huid.		
A.04 Voerresten die de dieren niet meer opeten worden opgeruimd.		
A.05 Prullenbakken worden frequent geleegd.		
A.06 Er is een preventie- en bestrijdingsplan aanwezig voor plaagdieren.		
A.07 Verschillende diersoorten hebben contact met elkaar.		
A.08 Dieren (o.a. honden) van buitenaf mogen zonder toezicht en toestemming het bedrijf betreden.		
A.09 Als bij de eigenaar of een erfbetreder een bepaalde aandoening of zoönose wordt geconstateerd, wordt hiervan de oorzaak/bron onderzocht en zo nodig actie ondernomen.		
Faciliteiten met betrekking tot publiek en erfbetreders *		
A.10 Voor publiek en erfbetreders is een handenwasgelegenheid met stromend water en zeep of desinfectiemiddel aanwezig.		
A.11 Voor erfbetreders zijn schone bedrijfskleding en laarzen aanwezig.		
A.12 Het publiek heeft geen vrije toegang tot de mestopslag en de kadaverton of -plaats.		
Rol dierenarts		
A.13 Het bedrijf heeft een vaste dierenarts(praktijk) die wordt geraadpleegd bij diergezondheidsproblemen en (bedrijfs)advies.		
A.14 De eigen dierenarts bezoekt het bedrijf regulier minimaal twee keer per jaar voor bedrijfsbegeleiding en -advies.		
Zwangere vrouwen		
A.15 Het bedrijf zorgt ervoor dat zwangere vrouwen geen hokken/stallen uitmesten of kattenbakken verschonen.		
A.16 Het bedrijf zorgt ervoor dat zwangere vrouwen geen bedrijfskleding wassen.		
A.17 Het bedrijf zorgt ervoor dat zwangere vrouwen geen hulp bieden bij geboortes, abortussen of verzorging van zieke dieren.		
Overige aanwezige faciliteiten		
A.18 Er is een aparte stal aanwezig waar zieke dieren kunnen worden afgescheiden van andere dieren en publiek.		
A.19 Er is een quarantainestral aanwezig waar aangekochte dieren kunnen worden afgescheiden van andere dieren en publiek. <small>Indien er nooit dieren worden aangekocht: JA invullen</small>		
A.20 Kadavers en nageboorten worden afgevoerd via een kadaverton of -plaats, welke goed afsluitbaar, lekdicht en herkenbaar is, of worden ingeleverd bij de gemeente.		
Registraties		
A.21 Dieren zijn I&R geregistreerd (incl. oormerken) of gechipt (m.u.v. pluimvee, katten, knaagdieren en konijnen).		
A.22 Er vindt op het bedrijf registratie plaats van aan- en afvoer van dieren.		
A.23 Er vindt op het bedrijf registratie plaats van ziekteproblemen en sterfte.		
A.24 Er vindt op het bedrijf registratie plaats van bezoekdata van dierenarts, incl. bevindingen, vaccinaties en behandelingen.		
Informatievoorziening		
A.25 Er zijn informatieborden op het bedrijf aanwezig. Denk hierbij aan borden met handen wassen, niet eten tussen de dieren, risico's voor zwangere vrouwen, etc.		
A.26 Het publiek wordt mondeling of via informatieborden op de hoogte gebracht van wat een zoönose is, wat de risico's zijn en wat je moet doen in geval van het oplopen van een zoönose.		
Gezelschapsdieren (honden, katten, knaagdieren, konijnen)		
A.27 Er is contact tussen de aanwezige gezelschapsdieren en publiek, bijvoorbeeld via aaien of mest. <small>Indien geen gezelschapsdieren aanwezig zijn: NEE invullen</small>		
A.28 Indien er schurft bij konijnen wordt waargenomen, worden deze dieren afgezonderd van andere dieren en publiek. <small>Indien geen gezelschapsdieren aanwezig zijn: JA invullen</small>		
A.29 In geval van huidklachten (jeuk, kale plekken, korsten) bij gezelschapsdieren wordt de eigen dierenarts geraadpleegd. <small>Indien geen gezelschapsdieren aanwezig zijn: JA invullen</small>		
A.30 De zandbak of andere speelplaats is afsluitbaar (ontoegankelijk) voor katten. <small>Indien geen zandbak, andere speelplaats of katten aanwezig zijn: JA invullen</small>		
A.31 In geval van aanhoudende diarree bij honden of katten wordt de eigen dierenarts geraadpleegd. <small>Indien geen gezelschapsdieren aanwezig zijn: JA invullen</small>		

Algemeen deel:

- Algemene hygiëne
- Faciliteiten met betrekking tot publiek en erfbetreders
- Rol dierenarts
- Zwangere vrouwen
- Overige aanwezige faciliteiten
- Registraties
- Informatievoorziening
- Gezelschapsdieren

* Publiek = bezoekers die komen voor vermaak, educatie, etc.
Erfbetreders = mensen die met de dieren werken, zoals dierenarts, voederleverancier, cliënten, vrijwilligers, medewerkers.

Huidige checklist - diersoorten

Deel B: Schapen en geiten (indien aanwezig)

Algemeen	Ja	Neen
1.1 Is contact tussen het aanwezige vee en publiek, bijvoorbeeld via sales of markt, beperkt?		
1.2 Zijn bezoekers toegestaan om op andere dieren te passen?		
1.3 Zijn dieren gescheiden van andere dieren op andere plaatsen?		
1.4 Zijn dieren gescheiden van andere dieren op andere plaatsen?		
1.5 Zijn dieren gescheiden van andere dieren op andere plaatsen?		
1.6 Zijn dieren gescheiden van andere dieren op andere plaatsen?		
1.7 Zijn dieren gescheiden van andere dieren op andere plaatsen?		
1.8 Zijn dieren gescheiden van andere dieren op andere plaatsen?		
1.9 Zijn dieren gescheiden van andere dieren op andere plaatsen?		
1.10 Zijn dieren gescheiden van andere dieren op andere plaatsen?		

Deel C: Runderen (indien aanwezig)

Algemeen	Ja	Neen
1.1 Is contact tussen de aanwezige runderen en publiek, bijvoorbeeld via sales of markt, beperkt?		
1.2 Zijn bezoekers toegestaan om op andere runderen te passen?		
1.3 Zijn runderen gescheiden van andere runderen op andere plaatsen?		
1.4 Zijn runderen gescheiden van andere runderen op andere plaatsen?		
1.5 Zijn runderen gescheiden van andere runderen op andere plaatsen?		
1.6 Zijn runderen gescheiden van andere runderen op andere plaatsen?		
1.7 Zijn runderen gescheiden van andere runderen op andere plaatsen?		
1.8 Zijn runderen gescheiden van andere runderen op andere plaatsen?		
1.9 Zijn runderen gescheiden van andere runderen op andere plaatsen?		
1.10 Zijn runderen gescheiden van andere runderen op andere plaatsen?		

Deel D: Paarden/ezels * (indien aanwezig)

Algemeen	Ja	Neen
1.1 Is contact tussen de aanwezige paarden en publiek, bijvoorbeeld via sales of markt, beperkt?		
1.2 Zijn bezoekers toegestaan om op andere paarden/ezels te passen?		
1.3 Zijn paarden/ezels gescheiden van andere paarden/ezels op andere plaatsen?		
1.4 Zijn paarden/ezels gescheiden van andere paarden/ezels op andere plaatsen?		
1.5 Zijn paarden/ezels gescheiden van andere paarden/ezels op andere plaatsen?		
1.6 Zijn paarden/ezels gescheiden van andere paarden/ezels op andere plaatsen?		
1.7 Zijn paarden/ezels gescheiden van andere paarden/ezels op andere plaatsen?		
1.8 Zijn paarden/ezels gescheiden van andere paarden/ezels op andere plaatsen?		
1.9 Zijn paarden/ezels gescheiden van andere paarden/ezels op andere plaatsen?		
1.10 Zijn paarden/ezels gescheiden van andere paarden/ezels op andere plaatsen?		

Deel E: Varkens (indien aanwezig)

Algemeen	Ja	Neen
1.1 Is contact tussen de aanwezige varkens en publiek, bijvoorbeeld via sales of markt, beperkt?		
1.2 Zijn bezoekers toegestaan om op andere varkens te passen?		
1.3 Zijn varkens gescheiden van andere varkens op andere plaatsen?		
1.4 Zijn varkens gescheiden van andere varkens op andere plaatsen?		
1.5 Zijn varkens gescheiden van andere varkens op andere plaatsen?		
1.6 Zijn varkens gescheiden van andere varkens op andere plaatsen?		
1.7 Zijn varkens gescheiden van andere varkens op andere plaatsen?		
1.8 Zijn varkens gescheiden van andere varkens op andere plaatsen?		
1.9 Zijn varkens gescheiden van andere varkens op andere plaatsen?		
1.10 Zijn varkens gescheiden van andere varkens op andere plaatsen?		

Deel F: Pluimvee (indien aanwezig)

Algemeen	Ja	Neen
1.1 Is contact tussen het aanwezige pluimvee en publiek, bijvoorbeeld via sales of markt, beperkt?		
1.2 Zijn bezoekers toegestaan om op andere pluimvee te passen?		
1.3 Zijn pluimvee gescheiden van andere pluimvee op andere plaatsen?		
1.4 Zijn pluimvee gescheiden van andere pluimvee op andere plaatsen?		
1.5 Zijn pluimvee gescheiden van andere pluimvee op andere plaatsen?		
1.6 Zijn pluimvee gescheiden van andere pluimvee op andere plaatsen?		
1.7 Zijn pluimvee gescheiden van andere pluimvee op andere plaatsen?		
1.8 Zijn pluimvee gescheiden van andere pluimvee op andere plaatsen?		
1.9 Zijn pluimvee gescheiden van andere pluimvee op andere plaatsen?		
1.10 Zijn pluimvee gescheiden van andere pluimvee op andere plaatsen?		

Deel B: Schapen/geiten

Algemeen, geboortes, *Chlamydia abortus*, Q-koorts, caseous lymphadenitis (CL), huidaandoeningen, wormen

Deel C: Runderen

Algemeen, geboortes en jonge kalveren, salmonellose, leptospirose, paratuberculose, *Staphylococcus aureus*, rundertuberculose, huidaandoeningen, melkverkoop

Deel D: Paarden/Ezels

Algemeen, geboortes, huidaandoeningen, diarreeproblemen, luchtwegaandoeningen, influenza, wormen

Deel E: Varkens

Algemeen, geboortes, vaccinaties en behandeling, diarreeproblemen, MRSA, voeren

Deel F: Pluimvee

Algemeen, aviaire influenza (AI), papagaaiziekte (psittacose), salmonellose, aviaire tuberculose, bloedluis

Huidige checklist - achterkant

Samen werken aan diergezondheid

Ondergetekenden verklaren de vragenlijst geheel naar waarheid te hebben ingevuld:

Houder / beheerder bedrijf:

Naam: _____

Plaats: _____

Datum ondertekening: _____

Handtekening: _____

GD krijgt vaak de vraag welke bedrijven het GD Keurmerk Zoönosen hebben.
Hierbij geef ik toestemming om dat van mijn bedrijf openbaar te maken.

Dierenarts:

Naam: _____

DAP-nummer: _____

Praktijk: _____

Datum ondertekening: _____

Handtekening: _____

Ingevulde checklist retour sturen aan:
GD
T.a.v. KCA kleine herkauwers
Postbus 9
7400 AA Deventer

Toelichting op voorwaarden toekenning keurmerk: per ingevuld onderdeel dient 60% score te worden behaald. Er zit een rekenmodule achter de vragen, zodat de ene vraag zwaarder meetelt dan de andere vraag.

Het keurmerk geeft geen garantie van een zoönosen-vrij bedrijf. Het keurmerk geeft enkel aan dat een bedrijf bewust omgaat met zoönosen: het bedrijf probeert het risico op zoönosen zoveel mogelijk te beperken.

Achterkant:

- Houder moet tekenen
- Dierenarts moet tekenen
- Voorwaarden

Toelichting op voorwaarden toekenning keurmerk: per ingevuld onderdeel dient 60% score te worden behaald. Er zit een rekenmodule achter de vragen, zodat de ene vraag zwaarder meetelt dan de andere vraag.

Het keurmerk geeft geen garantie van een zoönosen-vrij bedrijf. Het keurmerk geeft enkel aan dat een bedrijf bewust omgaat met zoönosen: het bedrijf probeert het risico op zoönosen zoveel mogelijk te beperken.

Positionering keurmerk

- Wel: bewustwording van risico's van zoönosen en het nemen van maatregelen om kans op besmetting aanzienlijk te verkleinen.
 - Veilige en duurzame bedrijfsvoering.
- Niet: garantie zoönosen vrij!

Keurmerk Zoönosen in de praktijk

Bewustwording veehouder groeit

Keurmerk Zoönosen in de praktijk

Dank voor uw aandacht!

Vragen?

Heeft u vragen?